

Ilisimatitsissut Notat

Uunga Tina Gade Jensen
Til Menneskerettighedsenheden
Udenrigsministeriet

Anne-Mette Kjær
Socialministeriet

Assinga uunga Hannah Ilima Packness Wilson
Kopi til Konny Olesen

9. november 2010
Sagsnr. 2010-041370
Dok.nr. 501224

Postboks 260
3900 Nuuk
Tlf. (+299) 34 50 00
Fax (+299) 34 66 66
E-mail: in@nanoq.gl
www.nanoq.gl

Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit Isumaqatigiissutaat

Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititaliamut Danmarkip sisamasaanik akuttoqatigiiaartumik nalunaarusiaa (Kalaallit Nunaat Savalimmiullu pillugit ilanngussa q ilanngullugu)

Qulequttat allassimaffiannut akissut, 14. oktober 2010

Immikkoortoq I

3 pill.: 2011-p aallartinnerani Isumaginninnermut Naalakkersuisoqarfiup iluarsartuusseqqinneq aallartissavaa, Meeqqat inuusuttullu pillugit Inatsisartut peqqussutaata 2003-mi Inatsisartunit akuerisaasup pitsaanngorsarnissaa siunertaralugu. Iluarsartuusseqqinnerup siunertaraa meeqqat pisinnaatitaaffiissa annertunerusumik erseqqissarnissaat aamma Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissutip Kalaallit Nunaanni inatsisiliornermut ilaatilernissaa.

19. august 2010 Naalakkersuisut UNICEF Danmarkimik ukiuni tallimani suleqatigiinnisamik isumaqatigiissuteqarput. Isumaqatigiissummi nalunaarutigineqarpoq UNICEF Kalaallit Nunaanni inatsisit nutarterneranni kaammattuisutut aamma qanoq iliorluni inatsisitigt meeqqat pisinnaatitaaffiisa qularnaarsinnaanerannik siunnersuisutut tapiissuteqasasooq.

5 pill.: 18. maj 2010 Inatsisartut Kalaallit Nunaanni meeqqat pillugit siunnersuisoqatigiit arlaannaannulluunniit attuumaginngitsut ilusissaat aalajangiuppaat. Kalaallit Nunaanni ilusiliussaq Parisimi tunngavissatut siunniussanik tunngaveqarpoq, tunaartarisassallu Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititaliamit pilersitaallutik. Ilusiliussamut ilaapput meeqqat pillugit siunnersuisoqatigiit, meeqqat illersuisuat (ombudsmandiat), allattoqarfik aamma ilisimatusarfik/ilisimasaqarfik. Meeqqat pillugit siunnersuisoqatigiit

siunertaat pingaarneq tassaavoq Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqaatigiissut tunngavigalugu inuiaqatigiinni ineriartornerup malinnaaviginissaa. Meeqqat Illersuisuannut siunertaq pingaarneq tassaavoq, meeqqat pisortat maalaartarfiinut saaffiginnissinnaaneria qularnaarnissaat aamma meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit oqallittoqarnissaata isumaginissaa. Suliffeqarfimmut siunertaq pingaarneq tassaavoq meeqqat oqariartuutaasa isiginneriaasiisalu ilaatinneqarnissaat. Inatsit Inatsisartunut saqqummiunneqassaaq tulianik ataatsimiilerpata tassalu upernaakkut 2011-mi.

6 pill.: 20. november 2010 Isumaqaatigiissutip ukiunik 20-nnguina Kalaallit Nunaanni atuarfinni, meeqqerivinni, katersortarfinni il.il. nalliussineqarpoq. Isumaginninnermut Naalakkersuisoq, Maliina Abelsen, ulloq malunnartinniarlugu Kalaallit Nunaanni meeqqanut oqalugiarpog.

Suliniut "Meeraaneq toqqissimasog" 2010-meersoq Naalagaaffimmi Isumaqaatigiissutip ilisimaarineqarnerulernissaanik anguniagaqarpoq, assersuutigalugu meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit atuagaq MIPI-mit katersorneqartoq aqutugalugu. Atuagaq atuarfinnermut agguanneqassaaq, taakkunanimi Isumaqaatigiissut ilinniagassat ilagivaat.

UNICEF-imik suleqaatigiinnissamik isumaqaatigiissut Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqaatigiissutip ilisimaneqarnerulernissaa aqutissiuutissavaa, inooqatigiissutsikkut akissusaaffiup annertusarnera, inuiaqatigiinnilu meeqqat pisinnaatitaaffiisa ilisimaneqarnerisa qaffassarniarlugit suliniutit aqutugalugit. Meeqqat meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit ilisimassaat immikkut qiteritineqassapput, UNICEF-ip Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Nunani Avannarlerni misissuisimanera tunngavigalugu.

Siunissami Meeqqat pillugit Siunnersuisartoqatigiit (Meeqqat Sinniisaat aamma ilisimatsarfik/ilisimasaqarfik ilanngullugit) Isumaqaatigiissutiop Kalaallit Nunaanni ilisimaneqarnerulernissaanut annertuumik peqataassapput.

7 pill.: 2009-2011-mi Naalakkersuisut Ilaqutariinnerut Qitiusuni qimarnguinilu sulisunut ataavartumik ilinniartitsineq allartippaat. Ilinniartitsinnermut ilaavoq meeqqanut ilaqutariinnerullu ikiorsiisarnerup paasinissaa.

8 pill.: 25. aamma 26. november 2008 Naalakkersuisut nuna tamakkerlugu ataatsimeersuartitsipput "Nakuuserneq aqutissaanniglaq"-mik quleqautaqartyumik, tamatumani angerlarsimaffinni nakuusernarnerit pineqarlutik. Ataatsimeersuarnerup ulluani siullermi Kalaallit Nunaanni arnanut nakuuserfigineqartunut qimarnguiit killiffiat ineriartornerallu qitiutinneqarpoq. Ataatsimeersuarnerup ulluisa aappaanni angerlarsi9maffimmi nakuusernarnerup inuttut sunniutai qitiutinneqarput, taamatullu angerlarsimaffinni nakuusernarneq pinaveersarniarlugu/akiorniarlugu suliniutit eqqartorneqarlutik.. Ataatsimeersuarnerup inernerit angerlarsimaffinni nakuusernarneq akiorniarlugu nuna tamakkerlugu iliuusissatut pilersaarutip piareersarneranut atatillugu saqqummersitami allaasineqarlutillu ilaatinneqarput.

2. september 2010 Naalakkersuisut Nunai Avannarlerni Killerni (Island, Savalimmiut, Kalaallit Nunaat) naligiissitaaneq pillugu Nunat Avannarliit isumasioqatigiinnerannut aggersaasuupput. Isumasioqatigiinnermi qulequttat meeqqanut inuusuttunullu tunngasut sammineqarput, tamatumunnga ilaallutik arnanut nakuusernarnerit pinaveersaartinnissaat/akiornissaat. Naalakkersuisut peqatigiiffiit arlaannaannulluunniit atanngitsut peqataanerat pingaartippaat, Nunani Avannarlerni misilittakkat aallaavigalugit paasinarmat

peqatigiiffiit arlaannaannulluunniit attuumangitsut qiutitami tamatumani malunnaate-qarluartumik tapiissuteqarsinnaasut. Taamaammat Nunani Avannarlerni Killerni peqatigiiffiit arlaannaannulluunniit attuumangitsut naligiissitaanermillu qitiutitsisut isumasioqatigiinneq ullormik ataatsimik sioqqullugu isumasioqatigiipput, oqallisigalugu qanoq iliorlutik peqatigiiffiit pineqartut angerlarsimaffinni nakuusertarnerit atornerluinerillu pinaveersaartinniarlugit/akiorniarlugit suliniuteqarsinnaanersut. Nunani Avannarlerni Siunnersuisoqatigiit aamma Naalakkersuisut tamatuma malitsigisaanik peqatigiiffiit arlaannaannulluunniit attuumangitsut, Nunani Avannarlerni Killerni naligiissitaanermik qitiutitsisut, isumasioqatigiinnermit angusat tunngavigalugit internetikkut isaariassaannut aningaasaleeqataajumapput.

11 pill.: Kalaallit Nunaanni meeqqat akornanni piitsuus2007-imi ssuseq MIPI-p saqqummersitaani "Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuussusaat"-ni aamma oqallinnissamut ilisari-titsissummi "Piitsuussuseq pillugu Suliniummi"-ni saqqummiunneqarpoq, kingulleq avataaniit siunnersortinit 2010-mi piareersarneqarpoq. Ilisimatusarnikkut paasisat pioreersut Kalaaællit Nunaanni meeqqat akornanni piitsuussutsip annertussuaa tamakkiisumik allaaserineqanngilaq. Taamaakkaluartoq ilisimatusarnernit atortussiat inooqatigiissutsikkut/aningaasaqarnikkut pisartut, meeqqallu piitsuunerannik nassataqartartut pillugit nikerarluartumik oqallinnissamut tunngavissiipput. Kalaallit Nunaanni inooqatigiissutsikkut atugarisanut attuumasut meeqqat piitsuulersarnerannut pissutaasut eqqarsaatigalugit, soorlu siamasissumik aningaasaqarneq ikiorsiineramik tunngaveqartoq. Paasiniakkat nalinginnaasumik tunngavissaqartumik paasivaat, Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuunerannut atatillugu sallerpaatillugu pineqartut tassaasut, inooqatigiissutsikkut atugarisat ajornartorsiornermut naligiinnginnermullu tunngasut, assersuutigalugu ilinniagaqassut-simut, suliamut, naammaginartumiik illoqarnermut, nuussinnaassusermut il.il. attuum-suteqartut. Aningaasaqarnikkut piumasaqaataasut ilaqutariinnut ikinnerusunut tunngasut aammattaq ajornartorsiorfiusutut tikkuarneqarput.

2009-mi Naalakkersuisut Akileraartarnmermut Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliaq pilersippaat pisortatigoortum, ik ikiorsiisarnerit naligiinngitsumillu inuiaqatigiinni isertitaqartarnerit misissoqqullugit. Ataatsimiititaliap suliassaraa inooqatigiissutsikkut aningaasaqarnikkullu siunnersuutiniq saqqummiinissaq Kalaallit Nunaanni innuttaasut nalinginnaasumik atugarissaarnenrulernissaat anguniarlugu; annermillu innuttaasut aningaasaqarnikkut ajornartorsiornerusut eqqarsaatigalugit. Ataatsimiititaliap nalunaarusiartik siulleq tunniuppaa 2010-mi. Nalunaarusiaq inaaruataasq marts 2011-mi tunniunneqas-saaq.

Inooqatigiissutsikkut aningaasqqarnikkullu piitsuussutsimut tunngatillugu atortussanut piusunut atatillugu ataatsimiititaliap inooqatigiissutsikkut/aningaasaqarnikkut missiueq-qissaarneri piitsuusstsip annertussusaanik ilivitsuunerusumik ersersitsissapput, taamatul-lu isertitatigut naligiinngissutsit aaqqiiviginissaannut inooqatigiissutsikkullu piitsuussutsip pinaveersarnissaanut siunnersuutiniq ilaqassallutik.

Immikkoortoq II

(a) Naalakkersuisut inatsisit makku nutarterpaat:

- Meeqqanik Inuusuttunillu ikiorsiisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaat, 2003

Naalackersuisut inatsisissat makku maanna piareersarpaat:

- Meeqqat pillugit siunnersuisartoqatigiit Meeqqat Sinnisaat ilanngullugu. allattoqarfik aamma Meeqqat pillugit Ilisimasaqarfik pillugu Inatsisartut inatsisissaat

(b) 2008-mi Naalackersuisut kommuninik iluarsaaqqinneq naammassivaat. Taamaalilluni kommunit 18-ujunnaarlutik sisamaalerput.

2010-mi Naalackersuisut Innarluutillit pillugit Ilisimasaqarfik Siunnersuisarfiutigisooq (IPIS) pilersippaat. Tassani innarluutit pillugit ilisimasat katersorneqarlutillu anner-tusarneqassapput, inuillu, paasissutissaqarfiit, atuakkat, isumasioqatigiinnerit il.il. aqqutigalugit siammaanneqarlutik. Aammattaaq IPIS-ip soqutiginnittunut siunnersuineq aamma innuttaasunut sulisunullu attaveqaasiorneq siunnersuinerlu neqeroorutigisas-savau.

2010-mi Naalackersuisut naalackersuisoqarfiit akimorlugit suleqatigiiffimmik pilersitsiler-saarput, meeqqat kinguaassiuutitigut atornerlugaasimasut katsorsarnerisa ikiorser-tarnerisalu pitsanngorsarnissaat siunertaralugu. Suleqatigiiffimmut ilusiliussamut ilaap-put ilisimasaniq avitseqatigiinneq siammaassinerlu. Naalackersuisut meeqqanut kin-guaassiuutitigut atornerlugaasimasunut suliffinnik pilersitsinissaq kommunini sisamani tamani pissasoq pilersaarutigaat.

Kommunini 2008-2010-mi ilaqutariinnut katersuuffiit aamma ilaqutariit ilinniarfiutig-ismik ataatsimiittarneri aamma meeqqanik inuusuttunillu sammisaqartitsinerit amer-liartorput.

(c) Maanna Naalackersuisuusut pilersinneqarput 2. juni 2009. Naalakaersuisoo-qatigiinnermi isumaqatigiissutip meeqqat inuusuttullu atugarisaannik pitsanngor-saniarnera pingaaruteqarlunnarpoq.

2009-mi Naalackersuisut meeqqanut inuusuttunullu periusissat piareersarnerat aallartip-paat, tassuma 2025-p tungaanut meeqqanut inuusuttunullu suliniutit anguniagaqarluar-tumik sinaakkusissavai, 2011-milu ukiakkut Inatsisartunut saqqummiunneqassalluni.

2009-mi Naalackersuisut Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliaq pil-ersippaat, pisortat ikiuniutaasa aamma inuiaqatigiinni isertitat naligiinnginnerinik misis-suisussa.

2010-mi Naalackersuisut periusissaq "Meeraaneq Toqqissisimasooq" oqaasertalersorpaat.

19. august 2010 Naalackersuisut UNICEF Denmarkilu ukiuni tallimani suleqatigiinnis-samik isumaqatigiipput, Kalaallit Nunaanni meeqqat pisinnaatitaaffiisa suli annerusumik siuarsarnissaat siunertaralugu.

5. februar 2010 Naalackersuisut Kalaallit Nunaannilim kommunit sisamaasut borg-mesterii suleqatigiinnissamik isumaqatigiissummik atsioqatigiipput "Kivitseqatigiinner-

mik" qulequtserlugu. Siunertaasoq pingaarneq tassaavoq meeqqat inuusuttullu pillugit Naalakkersuisut kommunillu suleqatigiinnerisa âpitsanngorsarnissaat.

(d) Naalakkersuisut inuit pisinnaatitaaffii pillugit sakkut qanittukkut atuuttuulersingilaat.

Immikkoortoq III

1

(a) Kalaallit Nunaanni sumiiffinni ataasiakkaani oqartussaasut meeqqanut ilaqutariinnullu isumaginninnikkut ikiorsiinerit akisussaaffigaat.

2008-mi amgerlarsimaffiup avataanut inissinernut aamma meeqqanut ilaqutariinnullu ikiorsiinernut 225 mio. Dkr. aningaasartuutigineqarput. Isumaginninnermi ingerlatsinermut aningaasartuutit kisitsisinut ilaanngillat. Saniatigut 17 mio. Dkr. Meeqqat inuusuttullu atugarissarnissaat siunertaralugu suliniutinut aningaasaliissutigineqarput.

Numai peqqinnissaq anguniarlugu suliniummit 6,5 mio. Dkr. missaat 2008-mi meeqqanut inuusuttunullu suliniutinut atorneqarput.

(b) Maannakkorpiaq meeqqat qasserpiaat Kalaallit Nunaanni pitsuullutik inuunersut kisitsisaatigineqanngillat. Ilisimatusarluni suliami "Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuussusaat"-ni MIPI-mit suliarineqartumi aallarnisaataasumik missingersuusiortoqarpoq.

Kalaallit Nunaat pisortatigoortumik piitsuussusermut killigittaqanngilaq. Taamaakkaluortoq MIPI 2007-imi piitsuussuseq pillugu kisitsisinik saqqummiivoq. Kisitsisit takutippaat Kalaallit Nunaanni meeqqat 9%-ii ilaqutariinni agguaqatigiissitsilluni isertitat 50%-ii ataallugit isertiqartartuni inuusut. Kisitsimmi ikiorserneqarnikkut isertitat ilaatinneqanngillat.